

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Ortv Ac Progressv Artis Typographicae Dissertatio Historica

Mallinckrodt, Bernhard von

Coloniae Agrippinae, 1640

Cap. VI. Iuniani testimonii seu asseuerationis textus excutitur & refellitur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11780

vaga & mobilis fama, vires, vt Poëta ait, eundo acquirit, perq; manus traditam eiusmodi narratiunculam aliquam nouus Propagator nouitio plerumque mendaciolo locupletare & comere auer. Factum id hac in re iudiciosus Lector, vt confido mecum fatebitur, dummodo textum Iunianum, quo collapso reliquorum simul tradita ruere necesse est, vna inspicere, & ad trutinam reuocare dignabitur. Nec enim id solū, sed & alia à vero absona, absurda, repugnantia sibiq; contraria in illo animaduertet. Et quis spondere velit, non fuisse hac in re, aut ab illo, aut à quoquam alio factitatū, quod Bodinus scriptum reliquit: *licitum nempe esse in Patria gratiam mentiri*: quod dubij istius, nec satis probatae fidei Scriptoris temerarium effatum vti semper improbaui ita in quoquam ferendum esse persuaderi nequeo.

CAPVT VI.

In quo Iuniani testimonij seu asseuerationis textus excutitur & refellitur.

VT igitur ad architectum huius commenti Hadrianum Iunium Medicum veniamus, eiusq; de Harlemensi Typographo satis patheticam narrationem aggrediamur, sub initium, ne quod sentio subniceam, omnia potius quam iudicium Iunij in tota ista narratione requiro, tum quod Carneadicam eloquentiam, quam veritas, vt pote simplici orationis filo contenta non requirit, ad persuadenda ista Hollandica paradoxa sua exoptat, tum quod sub finem sibi certo persuadet, suae isti satis prolixae, nec indisertae narrationi fidem non ita habitū, qua in re vt cordatioribus libenter assentior & Iuniano praesagio minimè vano totus acquiesco, ita optandum esset idem ab illis etiam fieri, qui tam desperatae causae patrocinio se aliosq; fatigant. Nihil autem iam dicam de Aeditui in primaria & Patritia Laurentij istius familia haereditatio munere, quamuis instar monstri haberi possit consularis hic Iunij aedituus: Illud quaero, cur faginos sibi potius cortices quam quoduis aliud litteris efformandis lignum delegerit, eò quod tum ob fragilitatem, tum etiam curuaturam conuenientis denique crassitiei defectum istiusmodi cortices huic rei minimè apti sint. Quisquis enim pinaces tabulasque planas, vel etiam sigillarias literas siue literarum, vt nunc vocamus typos, quo video Iunium inclinare ex fagorum

libris conficere tentabit, continuo illos rumpi animaduertet, ac ipsa etiam scabrities prædictorum corticum eiusmodi pinguioris Mineræ inuentioni impedimento est. Et quare tandem si faginæ materiæ copiam habuit, cortices potius quam ipsum lignum huic nouo commento suo delegit? Quod deinde addit, ideo Laurentium animi gratia vnum atque alterum verticulum faginis istis typis charæ impressisse, vt Nepotibus & filia suis Litterarum formandarum exemplum esset, quis non videt Iunium meras nugas agere? Nec enim res tantilla nouum istum apparatus & inuentionem desiderabat, nec vnquam vel Iunio vel cuiquam credam, tam politos & nitidos fuisse istos primordiales ludicri ambulatoris typos, vt scribendi artem inde melius quam ex Artificis alicuius accuratè manuscripto exemplo Laurentiani Nepotes capere & haurire potuerint, præsertim impressorio atramento, vt ipsemet Iunius fatetur, necdum reperto. Porro faginos deinde typos in plumbeos, hosque mox in stanneos Harlemi mutatos esse, non tam facile alijs persuadet Iunius, quam ipse, & hoc & absurdiora alia comminisci potuit. Hæc enim dicere non sufficit, sed probare conuenit, maximè contra communem opinionem ipsamque probatissimam veritatem agenti. Ac proferre & exhibere debebat, vel nominare saltè libros librumque illis assensu typis excusos, quod hæc Iunius non meminisset, vel ab hoc Iunio, vel eius sequacibus, tentatum fuisse. Nam illud primæuum huius artis Rudimentum, quod Iunius se vidisse scribit, hodieque vt Petrus Bertius in rebus Germanicis author est, apud Petrum Scriuerium extare dicitur, non per typos eiusmodi sigillatim iungi & impressioni adhiberi consuetos, qualibus etiam nunc utimur, sed vt illi asseuerat totis ac solidis ligneis tabulis, quibus litteræ incisæ essent, excusum fuit, tam ipso Iunio quam Bertio id ingenuè restantibus. In illo tamen vtriusque testimonia differunt, quod Iunius vernacula, Bertius verò latina lingua Speculum, illud conscriptum esse dicunt adeò ne in hoc quidem inter illos conuenit, quod vnicum commenti sui fulcrum habent, si tamen habent. Illud autem perquam lepidum, quod ex typorum istorum reliquijs Oenophora conflata dicat Iunius, eaque etiam tunc suo tempore in Laurentianis ædibus adhuc visa fuisse. Bene certè dixit, quisquis is fuit ex antiquis memorem esse oportere qui talia comminiscatur. Ac vix intelligo, quas tandem reliquias dicere velit, an forte reliquias à Fausto, cum is artis, vt vocat, Choragium conuasaret & aufugeret? Liberaliter sane ille cum Hero suo egit, si tantum ipsi typorum reliquit, vt integra inde Oenophora fundi potuerint. Et cur illa potius conflata quam in artis continuationem seruata fuerint, sed de illo mox videbimus. Mihi quidem verisimile neutiquam vide-

videtur, si Laurentium eiusue Hæredes & Posteror vel illo vel quocunque alio tempore inuentionis suæ & artificij piguit, quod potius illius reliquias conseruare quam memoriæ, testimonij ac antiquitatis ergò conseruare uoluerint. Ac mercebantur sanè uinariæ istæ Amphoræ seu Canthari, modo de materia benè constaret, non minus ac ipsæ met Laurentianæ ædes, ad rei memoriã sempiternam inscriptione aliqua magnifica insigniri, illisque ipsis aduentitiam Cereuisiam, ut in superiori Germania Vinum solet, ad Harlemensem istam gloriam per omnem, eo pacto Europam imò Indiam ipsam & Orbem nouum magis magisque propagandam nouis Hospitibus propinari. Quod si religioso quodam horrore facere id uerarentur, saltem illos sacris uatibus suis consecrarent, qui furorem inde Poëticum, quoties uel contra Moguntiam & Rhenanos plagiarios aliquid pangendum uel Laurentianis Manibus, anniuersaria laudatione parentandum esset, affatim haurirent, aut etiam instar Loldanensium pelium ad magnificentissimi templi sui parietinas illos suspenderet, & dedicaret. Sed uideamus reliqua: Ait typos Laurentio fuisse furto ablatos, surem illis ipsis Moguntiaë doctrinale Alexandri & tractatus Petri Hispani anno 1442. excudisse, idque certum esse dicit. Quomodo uero certum, Iuni, cum præter te nemo id dixerit, nemo scripserit, imò nec fando quispiam audiuerit? Rectè hic Serarius illud Iuliani Imperatoris usurpat: *Equi innocens erit si accusasse sufficiat?* Igitur Harlemenses isti Spauiatores certo sciunt, quid de typis eorum in media Germania actum sit, de quibus in ipso rei actæ loco nemo quicquam uel auditione sola intellexerit? Colonienſia certè ab ipſomet Boſhornio citata Chronica, non Petrum illum & Alexandrum, sed Latina Biblia omnium prima fuisse Moguntiaë impressa, memorant. Imo, uerò cum certissimum sit, plumbeos, stanneosue uel cuiuscunque materiae alterius typos illo æuo nec inuentos in Hollandia fuisse, nec aliunde aduectos aut apportatos ibidem extitisse, consequens puto erit illos à Fausto aut quouis alio inde surripi & asportari non potuisse, nisi inuitis & reclamantibus Philosophorum scholis, priuationem sine habitus præsuppositione introducere, ac non ontiquitates suas assignare contendamus. At fugit infaustus ille famulus (sic enim orſam suam ineptiendi telam prosequitur Iunius) media nocte Natalitia, reliquis operis & omni familia cum Heroſacris operantibus, Auget certè infamis huius plagij sceditatem ipsius temporis sanctitas, quo tamen ego, si modo Hollandos rerum suarum attentissimos, & Oeconomicos, si quis populus alius, benè gnaros rectè noui, officinam potius clausam quam furum ingressibus & contactibus expositam, & prostitutam fuisse crediderim, præsertim quæ tantæ artis nulli mortali-

calum, ut illi volunt, præterea cognita arcana seruaret. Ac potuerit sane numerosa familiae populum vnus *Faustus* fallere; potuerit è domo se cum prædâ istâ optimâ indeprehensus proripere; num vrbs etiam muros eadem operâ tranuolare potuit? Cui enim persuadebunt nocte intempesta Portas reclusas liberum præstitisse plagiaro isti Harlemensi abitum; nullam ipsi factam à vigilum cohorte molestiam, cum etiam interdum sub diuinorum tempus Portas claudere, vigilias agere, stationes disponere tralatitium sit. Et an non iure flagitamus ab illis, qui qua via fugiens iste compilator iter fecerit, quas vrbes adierit, vbi primum constitit, quid longissime absens longo tempore rerum egerit scire profiterentur, ut simul indicent quo artificio, quo stratagemate? num scalarum an ferramentorum ope vel muros superarit, vel portas effregerit & euaserit? Si se hoc nescire respondere volent, annon meritissime illis de longinquis & distitis fidem denegamus, qui de domesticis ac ante pedes ac oculos positus, quod affirmant, nil proferre possint? hæcenus certe eius generis nec tantillum protulerunt. Ac dubito sane stultio remne an felicior em dicere debeam, scripturarium istum furem, qui non aliam potius noctem ad hoc sibi facinus delegerit, quam quâ omnis Ciuitas insomnis erat, sacrasque vigilias agebat, ac nihilo tamen minus forte ominosi nominis sui auspicio confusus *fauste* & sine impedimento elapsus sit. Iam quod eum primum *Ambsterdamum*, dein *Coloniam*, tandem *Moguntiam* delatum esse aiunt, ad id præter illa, quæ non sine maxima causa à *Serario* dudum quæsitæ sunt, nil aliud respondeo, quam facillimum esse talibus circumstantiarum Emblematis quod confinxeris exornare, quibus utique præstigiæ artibus licet incautioribus fucus non ratò fieri contuerit, sagaciores tamen haud difficulter istum subodorantur nec imponi, de facili, tali imposturâ sibi sinunt. Et annon credibilius est istum properantem cum Batauicæ gloriæ onere furem quæuis potius diuerticula, quaslibet latebras quæsiuisse, quam ut viâ regiâ progredèretur, celeberrimas quasque vrbes ex itinere salutaret, in ipsâ denique Germaniæ metropoli Moguntia, quæ illo tempore adhuc Imperialis erat, ac flore & splendore vix vlli in omni, quam latè patet Imperio concedebat, sedem figeret, artis nouæ furtiua Instrumenta expediret, per multos annos exerceret, idque aperta ut ait *Iunius* officinâ? Certe is eò loci ob celebritatem & vrbs & artis propalam ita artificium suum ut *Iunius* nugatur, faciens, latere diu non potuisset, & monstri simile fuerit si *Hollandicus* iste *Laurentius* paucorum dierum itinere *Moguntiam* insecutus non fuerit, homi-

minem nequissimum, qui vberimè quæstus artem sibi interuertisset, præsertim cum qua abiisset, vbi consisteret, quid rerum ageret publica, ut asserunt, famâ loqueretur, ac satis ipsi constaret? quem hoc tempore idem vel simile quid tentantem in *Indias & Iaponiam* vsque vel publicis vrbis aut Prouinciæ impensis persequerentur. Sed demus sane *Faustum* seu quemuis aliam Harlemaenses typos interuertisse, num eo ipso ars quoq; ipsa similes de nouo fundendi aut efformandi *Laurentio* simul crepta fuerat? an propterea præla-Hollandica perpetuum deinceps cessare debuerunt? Omnes medijs fidius fidem superat, quod huiusmodi absurditates vel Germanis nobis vel quibusuis alijs persuaderi posse sperant & in vanum contendunt. Ecce enim anno 1441. ex sententia *Iunij* plagium illud contigit: ait enim anno 1442. intra vertentem annum prodijisse *Moguntia*, quos dixi libros: ab illo tempore vsque ad annum 1462. quo ars impressoria eo vsque in occulto exercita per diuersas mundi plagas diulgari cœpit anni sunt viginti, quod ego spacium satis amplum arbitror ad vastatæ officinæ restorationem, ad nouorum typorum efformationem ad præueniendum denique *Moguntinum* tenebrionem. Nam licet ego *Faustum* non dubitem principem esse omnium Typographorum, hætenus tamen quamuis satis curiose inquisierim, nullum mihi codicem inuenire & conspiciere datum est, qui anno 1459. certo & publicè confesso testimonio antiquior esset, ut infra latius euentilabitur. At aiunt quidam *Laurentium* medio operi priusquam rei inueniendæ colophon imponeretur, immortuum fuisse, illamque causam esse, quare *Faustus* *Moguntia* Harlemaenses præuenerit. Dicunt sanè id *Maialius*, *Quadus*, alij. quo teste, quo fundamento ipsi viderint, sed *Iunius* id non dicit, qui non totis tantum pinacibus sed typis etiam singularibus, plumbeis, stæoneis maximo quæstu, fauentibus hominum studijs, Emptoribus vndique confluentibus, coadunatis pluribus operis, typographicum hoc artificium exercuisse *Ædituum* suum asserit. Quid? annon vterque & *Iunius* & *Bertius* affirmant *Laurentium* suum anno 1447. atq; ita sexto à fuga & furto prætenso *Fausti* anno adhuc in viuis exstitisse. Ille enim scribit anno 1575. eum ante annos 128. hic vero anno 1600. quo contractas tabulas edidit ante 153. annos *Harlemi* vixisse, cuius vtriusque computatio, in illud quod dixi tempus incidit. Igitur satis ipsi spacij fuit nouas pinacas incidendi, nouos typos fundendi, quod tamen quia toto sexennio nusquam reperitur factum esse, num deinceps tergiuersamur *Iunium* & consortes eius ad *Plauti* *Pseudolum* & *Luciani* *Pseudomanti* ablegare? Ac ut maxime concedatur ipsum *Laurentium* seu rei indignitate, seu animi mœrore, seu quouis alio casu haud ita diu superuixisse,

num.

num propterea eodem statim momento, ipse etiam *Thomas Petrus* quem homini generum, & artis Cooperatorem fuisse volunt, commortuus est? num vniuersa tantæ arcani conscia familia simul ad vnum omnis interijt? Nepotes certè non supervixisse tantum, sed iustam etiam ætatem attingisse, honores in patria gessisse, ipsemet *Iunius* fatetur. Igitur nullus illorum scivit ve exercere dignatus fuit, quod ad honorem familiæ suæ peculiariter pertineret? quod maximè quæstuosum esset? quod ipse etiam famulus licet exterus, & vt exitus, si Dijs placet, docuit, dubiæ fidei didicisset? Miseret me profecto harum ineptiarum toties sibi non constantium, nec causam video cur *Faustus* ille, quem præter artem iungendorum characterum aliaque ad rem spectantia etiam fusilium typorum peritiam in Baravia ab heroso suo edoctum percalluisse ipsemet *Iunius* enarrat, se cum capitis discrimine exponere voluerit periculo, manifesti furti euidenti, sed minimè necessario, cum solius artis cognitiæ beneficio citra sarcinas superfluas & vitæ baiuli sui insidiarices Germaniam expeditus & securus Viator repetere potuerit. Astimet igitur Lector iudiciosus an non agendi modus, & ipsa acerbitas conviciandi qua & *Iunius*, & aliquot alij dum hanc licentiam exercent abripiuntur, malæ causæ haud obicurum argumentum censeri possit, maximè cum sine omni causâ contra innocentes *Moguntinos* omnia potius alia promeritos inuehantur, eosque hanc debitæ *Belgis* laudis possessionem nefariè tenere & occupare criminentur, vsque adeo vt etiam conscientia contagionem inde contraxisse non dubitent impropere. Nihil tamen probabilis causæ habent tam odiosæ & probrosæ impetitionis. Quæ enim horum culpa, quod delictum est, si quod omnes ante hac docti affirmarunt, quod omnis Europa credidit, quod & ipsemet *Bataui* confitentur, ipsi non contradicunt? Si acceptam à maioribus traditionem, eamque non ex vagis vanisque rumoribus enatam, sed publicis gravissimorum Authorum monumentis consignatam seruent & custodiant? Equidem ex omnibus illis quos superius sat magno numero produxi Testibus, nullus omnium est, quem *Moguntinum* hominem fuisse hætenus mihi constet. *Munsterus* enim propè *Moguntiam* quidem natus est, nec tamen cum *Basilea* ætatem egerit ex eo suspectæ fidei testis censeri potest, & *Serarius* licet aliquamdiu *Moguntia* vixerit, ortu tamen *Eorharingus* fuit; de manuscripti *Chronici* authore eiusque patria necdum mihi liquet, reliqui sane omnes nihil ferè cum *Moguntia* commune habent, præterque *Germanos* ipsi *Belgæ* quoque (id repetendum est) *Gallis*, *Italij* alijsque exteris in idem testimonium consentiunt. Ac obseruet rogo Lector benignus quantum sit discriminis inter *Moguntinorum* hæc de re affirmationem & *Harlemensium* vendi-

venditationem: apud illos enim communis omnium vox & fama præter
 ipsa rerum testimonia, de quibus infra ex fidedignissimorum scriptorum
 lucubrationibus originem & principium suum habet, atque adeo tuto, sta-
 bili & durabili fundamenti inimitur: cum vice versa non nisi ex solius *Urba-*
næ plebis tumulculis & susurris *Iunius* & alij ipsi ad stipulantes tradita sua
 mutuari fuerint, magna & periculosissima, ut supra obiter quoque tactum
 est, historicæ veritatis adulteratione. Ac perperam is auitam suæ gentis ho-
 minum socordiam, eò quod ante se nemo *Batauorum* hanc ad illos non
 pertinentis gloriæ hæreditatem inuasit, incesse præsumpsit, cum po-
 rius laudem illi mereantur, quod ab aliena messe falces suas continerint,
 nec contra gesta rei fidem ex vicino & amico *Germanorum* populo vio-
 lentas rapinas agere voluerint. Perperam similiter idem postliminio repe-
 rit, quod *Hollandici* iuris aliquandò fuisse, nec ante ipsum quispiam scri-
 psit, nec ipse sufficienter ut debuerat probauit. Quos enim is per *Sarytam*,
 ut vocant, testes aduocat, & generatim produxisse satis putat, senes anno-
 sos, fidedignos, auctoritate graues, reipub. administratione claros, illi qui
 & quales fuerint ego alijque Lectores diuinare non possumus, nisi quod
 rei ipsius absurditas satis illos prodit. Vnum tamen speciatim exhibet
Cornelium Bibliopegum, de quo & ex Præceptore suo *Nicolao Galio*, & ex
Consule Quirino Thalesio se audiuisse refert, sed quis sit vel illius *Bibliopegæ*
 vel ipsius *Iunij* stupor & alogia quæso Lectore ne graue sit mecum inspice-
 re, ut enim ex vngue leonem, sic ex illo silicernio cæteros illos *Iunij* de-
 pontanos facile est astimare. Nec dubito si plures ex indiscreto & confuso
 testium tuorum numero interrogandi nobis facultatem fecisset, quin paria
 ac grauiora etiam in illorum, quos ut sine nomine vulgus transmittit, te-
 stimonijs deprehensuri fuerimus. *Cornelius* igitur ille qui uti iratus in *Co-*
medijs Chremes aliquis, omnes irritati Senecionis partes in istâ Scenâ *Iu-*
nianâ egregè peragit, tandem *Fausto* plagario tantopere minitari intro-
 ducitur, ut ob ereptam furto gloriâ etiam licitoris exemplum in illum e-
 diturus fuerit, si vita illi superfuisset. Hæc postrema verba, si vita superfuisset,
 non ad ipsum *Cornelium* referri possunt, ut pote, qui ut *Iunius* dicit non
 minor octogenario fuerit, cum ita excandesceret, sed de ipso *Fausto* intelli-
 gi debent, cui tamen similiter applicari minimè possunt. Contigit enim
Harlemense commentitium illud plagium, ut supra ex *Iunio* vidimus an.
 1441. *Faustus* autem ad minimum anno 1466. adhuc in viuis fuit, quo tem-
 pore *Officia Ciceronis* uti post *Petrum Ramum* in scholis Mathematicis &
Irenicum Salmuthus & *Zyvingerus* tradunt, publico dedit, testante id ipsum
 inscriptione, quam omnes illi referunt, & ego infra suo loco exhibiturus
 sum.

sum. Superuixit igitur non minus 25. annis *Faustus* noster post assertam illā fugam, ut nec huius nec minitabundi vltoris breuior ætas impedimento fuerit, quo minus vindicta institui potuerit. Ac debuit quidem vel *Cornelius* iste, vel qui illius personam inducit aliud quidvis, quam id quod causatur obtendere. Ut interim taceā furtiuz rei repetitionem morte furis non adimi, nec etiam conditionem eius interire, illiq; cui de eius decessu constituerit, vix locus obitus ignotus esse potuerit. Nihil certe ego in isto Iuniano mino animaduerto, ob quod *Batavius* ille præclarus actor vsq; adeo tumido debuerit ore delirigare. Ex prædictis cādide Lectori arbitrandum committitur, quantum fidei *Iunij* testimonio impertiendum sit, qui adeo sollicitè & accuratè in ingressu commentitiæ narrationis suæ & anilium fabularum simillimæ fidei sibi præstruxerat, quamq; citatum è *Plutareho* dictum appositè is applicarit. Si quid hæc re iudico nō tam defunctorum manibus quam patrij soli gloriæ cui cum hic, tum alibi obnoxius fuisse deprehenditur, istam operam suam insumpsit. Et est tamen, quod facile concesserim, affectus ille cum primis laude vehendus, multisq; immortalitatem conciliavit, si tamen concessos ille non egrediatur terminos: plurimos interim veritati vim facere adegit, & glorioli alicuius mendacioli illecebrâ inescavit, qui etsi veniam forte aliquorum (certe non meo) iudicio impetrare queant, non tamen laudem simul & astipulationem merentur.

CAPVT VII.

*Reliquorum qui pro Harlemensibus pugnant
refutatio.*

Sed dimisso aliquando Iunio venio ad reliquos è quibus *Bertius Iuniani* Stextus transcriptor per superiora refutatus est. Nā quæ is de *Trifurcifero* & *lesquillauernione* addit, responso non egent, sed vt scōmata sine causa, sine fundamento effutita per se concidant. Idemq; *Scruerij* epigrammati & *Elegia* regestū volo, superest *Hollādici* theatri constructor, cui tamen si *Iunianū* è *Batavia* textū, tum magnificas illas ex parte rubricatas inscriptiones, ac *Rabbini* demique somnia demas, reliqua quæ super sunt magis euerredis *Harlemensibus* seruiant, quā ad *Moguntinenses* oppugnādos valere possint, adeo quidem quod sine causa mireris, vt ea ipsa quæ suam ad sententiā confirmandam produxit testimonia, contra ipsummet eiusq; complices faciant. Persuadet enim sibi doctus ille vir se *Mariangeli accursij* & *Coloniensis Chronici* testimonijs cornicum oculos, vt in proverbio est, omnimodo cōfixisse, ac *Moguntinos* omni quod dicitur statu deiecisse, quod